

DANSPLAINING

Renaissance

COLUMN | Dan Hassler-Forest zoekt als de Indiana Jones van de filmwetenschappen naar verborgen betekenissen en geheime kamers van de filmgeschiedenis.

Het filmjaar 2023 zal te boek gaan als het jaar van *Barbie*. Geen enkele andere film deed de kassa's wereldwijd zo hard rinkelen, noch was er een film waar meer over gepraat werd. Maar er was nog een andere jonge blonde vrouw die een triomftocht door de bioscopen maakte. Na een retrospectieve tournee die alle records brak, trok *Taylor Swift: The Eras Tour* overal volle zalen. Zo ontdekte een hele nieuwe generatie het ondergewaardeerde plezier van een vakkundig gemaakte concertfilm. Swift was niet alleen: wereldster Beyoncé sloot haar tournee af met de ambitieuze concertfilm *Renaissance*, die ruim 40 miljoen dollar opbracht.

Deze films worden vaak net te makkelijk weggezet als louter commerciële producten, gemaakt om de grootste fans te behagen. Maar de concertfilm kan zo veel meer zijn. Het genre nodigt je uit om film niet te ervaren als een enkel narratieve ervaring, maar juist te genieten van licht, geluid, kleur, virtuositeit en spelplezier.

De eerste grote concertfilms waren het product van de tegendraadse subculturen uit de jaren zestig. *Monterey Pop* (1968) van documentairemaker D.A. Pennebaker bracht de hippiecultuur van San Francisco in beeld tijdens een groot muziekfestival; *Woodstock* (1970) wist het hoogtepunt van de hippiecultuur vast te leggen; en *Gimme Shelter* (1970) liet zien hoe een Rolling Stones-concert omslaat in een horrorfilm met dodelijke afloop.

In de jaren zeventig en tachtig verschenen er voor het eerst concertfilms die niet door documentairemakers waren gemaakt, maar door gerenommeerde regisseurs van fictiefilms. Zo bracht Martin Scorsese met *The Last Waltz* (1978) een eerbetoon aan de Amerikaanse rockgeschiedenis, en liet Jonathan Demme met *Stop Making Sense* (deze maand opnieuw in de bioscopen) zien hoe goed de uitgekende choreografie van een popconcert zich leent voor een overweldigende filmervaring.

Die twee films worden door de meeste liefhebbers nog altijd gezien als de gouden standaard van de concertfilm. Maar met de opkomst van de videoband en de dvd werd het genre daarna overwoerd door een lawine van concertregistraties die zonder enige visie waren geregisseerd, en met de keukenmachine leken te zijn gemonteerd.

Nu lijkt de tijd eindelijk rijp voor een herwaardering van dit bijzondere genre. *Stop Making Sense* maakte al een exclusieve tournee langs Amerikaanse IMAX-zalen en opeens stond een hele nieuwe generatie te dansen in de gangpaden op de klassieke beats van Talking Heads. Netflix investeert al jaren in grootschalige concertfilms, zoals Jonathan Demme's *Justin Timberlake + The Tennessee Kids* (2016) en *Homecoming* (2019).

Taylor Swift toonde dit jaar aan dat deze films zowel artistiek als commercieel succesvol kunnen zijn. Met een filmindustrie waarin producenten en distributeurs vooral inzetten op grootse evenementen, is de tijd eindelijk rijp voor een herwaardering van de concertfilm.

Het was helemaal niet zo dat elke filmmaker aan de leiband van de autoriteiten liep en een traditioneel verhaal vertelde. Er bestonden al bijna een eeuw geleden ook subversieve makers.

Close Up uitteef voor een filmmaker. Maar dan weer helemaal anders. 'Schaamteloos maximalistisch', volgens de catalogus, dus ga zien die film.

Joymoti Never Left van Mehdi Jahan is dan weer een correctie van mijn eigen idee in de openingsaline van dit stuk, dat variatie en vernieuwing in Indiase cinema iets van de laatste tijd is. Natuurlijk, een groot deel van de Indiase films is altijd traditioneel geweest, zoals dat in elk land het geval is. Veel films zijn overgoten met een vette jus van heterowaarden en machismo. Maar zelfs historisch geldt: niet allemaal.

EEN JAAR LANG BOERENPROTEST

Joymoti is een lang verloren gewaande film uit 1935, die bekendstond om z'n 'radicale politieke perspectief en realistische stijl', zoals in de documentaire *Joymoti Never Left* wordt verteld door Satyashree Agarwala Das, de dochter van de inmiddels overleden regisseur. Het zou bovendien de eerste feministische film uit India zijn, met een hoofdrol voor een vrouw. Helaas zijn alleen een paar fragmenten op dit moment goed genoeg om iets van het verhaal te kunnen volgen, dus men wacht op de restauratie. Het was dus helemaal niet zo dat elke filmmaker aan de leiband van de autoriteiten liep en een traditioneel verhaal vertelde, liefst zoveel mogelijk losgezongen van de realiteit. Er bestonden al bijna een eeuw geleden ook subversieve makers.

In dat kader ten slotte *Trolley Times*, de eerste lange documentaire van Gurvinder Singh, over een boerenprotest uit september 2020 dat het intrekken van drie nieuwe landbouwwetten eiste. Toen de overheid weigerde de boeren tot New Delhi toe te laten, werden tentenkampen opgetrokken langs snelwegen. Waar de boeren een jaar lang bleven protesteren.

In de Indiase film is wel degelijk ruimte voor een veelheid aan perspectieven en culturele variaties. De vraag blijft in hoeverre al die films in India zelf aan een groot publiek kunnen worden getoond, maar ze bestaan en ze bieden de hele wereld de gelegenheid om de veelzijdigheid van de Indiase filmcultuur te leren kennen.

De Indiase cinema heeft deze editie geen eigen programma, maar de films zijn makkelijk te vinden door op de IFFR-site te filteren op 'PRODUCTIELAND'

verhaal over een junglegids een vroege fantasie, is het een verbeelding van het gevreesde afscheid aan het eind van het studiejaar? De creatieve vrijheid en moed van *Riptide* maakt het tot een van de interessantste films uit deze selectie. De film van Afrad Vok volvoelt hier en daar wat cru, maar het is zijn debuut dus dan mag je wat meer potten breken.

Verder in de selectie onder meer een sci-fi-animatie (*Shirkoa: In Lies We Trust* van Ishan Shukla), een biografische film over een van India's meest actieve vrouwelijke filmmakers (*Parama: A Journey with Aparna Sen* van Suman Ghosh) en twee films van makers met een Tamil-achtergrond. Een daarvan is voer voor cinefielen: *Jigarthanda Double X* van Karthik Subbaraj. Een stuk uit de catalogus, want ik heb de film helaas niet op tijd kunnen zien. 'De twee belangrijkste trends in Tamil-films het afgelopen decennium – sociaalpolitieke kritiek en postmoderne cinefilie – komen frontaal in botsing in deze duizelingwekkende misdaadkomedie, de spirituele opvolger van *Cold Heart* (IFFR 2018). Waar in de prequel de mythologiserende kracht van film nog werd gevierd, benadrukt deze nieuwe film juist oprecht en vol vuur het belang van het ontcrachten van filmmythes? Denk: een Clint Eastwood-fan en maffiabaas die Caesar heet en een amateurhuurmoordenaar die zich à la Kiarostami's